

QORTI TAL-APPELL

IMĦALLFIN

**S.T.O. PRIM IMĦALLEF MARK CHETCUTI
ONOR. IMĦALLEF GIANNINO CARUANA DEMAJO
ONOR. IMĦALLEF ANTHONY ELLUL**

Seduta ta' nhar it-Tnejn, 23 ta' Ġunju 2025

Numru 1

Rikors numru 30/2015/2 JVC

**Mary Jane Attard; Maria Buhagiar;
Josephine Sultana**

v.

**L-Avukat Dr Joseph Grech li b'digriet tas-7 t' April 2015 ġie
nominat bħala kuratur deputat sabiex jirrappreżenta l-eredità
ġjaċenti tal-mejta Elisa Portelli, xebba, ġja xebba, bint il-mejtin
Ġużeppi Portelli u Maria neé Xerri, imwiolda u kienet toqgħod
Xewkija, Ġhawdex, u li mietet fis-16 ta' Settembru 2014;**

u

Catherine Formosa;

u

**b'digriet tad-9 ta' Frar 2016 Benigno sive Benny Vella ġie
awtorizzat jintervjeni fil-kawża *in statu et terminis***

PRELIMINARI:

1. Dan il-każ jirrigwarda l-wirt ta' Elisa Portelli, xebba, li mietet fis-16 ta' Settembru 2014 u li permezz tat-testmenti tagħha nnominat bħala eredi universali tagħha dawk in-neputijiet tagħha (ulied ħutha) li jkunu rrendewlha serviġi għal żmien ta' mhux anqas minn tliet snin.

2. L-atturi, il-konvenuta, kif ukoll l-intervenut fil-kawża huma lkoll aħwa, ulied Michelina Vella (li tiġi oħt Elisa Portelli).

3. Fl-14 ta' Lulju 2015 l-atturi ntavolaw din il-kawża għaliex isostnu li effettivament kienu biss huma kif ukoll oħthom l-oħra (il-konvenuta Catherine Formosa, li però ma riditx tingħaqad magħhom f'din il-kawża) li kienu l-persuni li rrendew is-serviġi, kuri u assistenzi lil zijithom Elisa Portelli skont il-kriterji stabbiliti fit-testmenti tagħha; għalhekk talbu lill-Qorti:

“(1) tiddikjara li huma flimkien ma' oħthom il-konvenuta kienu l-persuni li rrendew is-serviġi, kuri u assistenzi skont il-kriterji stabbiliti fit-testmenti tagħha u li għalhekk huma biss jikkwalifikaw bħala l-eredi universali tagħha;

(2) konsegwentement tiddikjarahom, flimkien ma' oħthom il-konvenuta, bħala l-eredi universali tagħha;

(3) fin-nuqqas tal-akkoljiment tal-ewwel żewġ talbiet tiddikjara li huma, flimkien ma' oħthom, irrendew serviġi, kuri u assistenzi lil zijithom Elisa Portelli;

(4) u tillikwwida l-ammont dovut bħala ħlas tal-imsemmija seriviġi, kuri u assistenzi.”

4. Fid-9 ta' Frar 2016 Benigno sive Benny Vella ġie awtorizzat jintervjeni fil-kawża *in statu et terminis* f'din il-kawża.

5. Fis-27 ta' Ġunju 2016, l-istess intervenut fil-kawża Benigno sive Benny Vella, l-istess konvenuta Catherine Formosa, u diversi persuni oħra, ilkoll neputijiet ta' Elisa Portelli, inkluż l-armel ta' waħda minnhom, intavolaw il-kawża **Joseph Portelli et vs Dr Joseph Grech noe - Rik. Nru. 37/2016** kontra l-wirt ġjaċenti ta' zijithom Elisa Portelli sabiex jiġi dikjarat li hadd min-neputijiet ta' Elisa Portelli ma rrendielha serviġi, kuri u assistenzi għal tliet snin għaliex kienet kapaċi tagħmel kollox waħeda, u kienu haffna n-neputijiet li kienu jżuruha u jgħinuha f'dak li jkollha bżonn, u li għalhekk huma l-atturi f'tali kawża, ilkoll neputijiet tagħha, li għandhom jiġu dikjarati b'hala l-verrieta universali tagħha; talbu wkoll sabiex fin-nuqqas jiġi likwidat l-ammont dovut lilhom *in linea* ta' serviġi, kuri u assistenzi reži minnhom.

6. Fl-20 ta' Mejju 2016 l-Ewwel Qorti ordnat li l-kawża odjerna (30/2015) u dik bin-numru 37/2016 jinstemgħu flimkien *stante* li l-mertu fiż-żewġ kawżi jirrigwarda l-eredità ta' Elisa Portelli. (Fl-atti taż-żewġ kawżi ġie wkoll maqbul li l-provi miġbura f'waħda kellhom jgħoddu wkoll għall-kawża l-oħra u vice versa.)

7. Permezz ta' sentenza mogħtija fit-13 ta' Novembru 2018 il-Qorti tal-Maġistrati (Għawdex) Ġurisdizzjoni Superjuri, Sezzjoni Ġenerali, laqgħet l-ewwel żewġ talbiet attriċi u ordnat li l-ispejjeż kollha kellhom jiġu sopportati mill-eredità intimata għajr għall-ispejjeż tal-intervenut, fejn ordnat li kellhom jiġu sopportati minnu. (Fl-istess ġurnata ddeċidiet ukoll il-kawża l-oħra (37/2016) fejn ċaħdet it-talbiet kollha attriċi salv u mingħajr preġudizzju għal dak li ddeċidiet favur Catherine sive Kitty Formosa fil-kawża odjerna 30/2015, bl-ispejjeż kontra l-atturi kollha bl-esklużjoni tal-istess Catherine Formosa fejn ordnat li dawn kellhom jiġu sopportati mill-eredità intimata).

8. L-intervenut fil-kawża, Benigno sive Benny Vella, ħassu aggravat b'tali sentenza u għalhekk fit-3 ta' Diċembru 2018 interpona appell minnha quddiem din il-Qorti tal-Appell fejn talabha tħassarha u tiċhad it-talbiet attriċi, bl-ispejjeż taż-żewġ istanzi kontra l-istess attriċi. (Fl-istess ġurnata l-atturi fil-kawża l-oħra 37/2016 ukoll interponew appell quddiem din il-Qorti mis-sentenza mogħtija f'tali kawża 37/2016, liema appell fil-fatt qiegħed jiġi deċiż minn din il-Qorti llum stess).

9. Għal intendiment aħjar ta' dan l-appell, din il-Qorti qiegħda tirriproduċi s-sentenza appellata:

“Il-Qorti;

Rat ir-Rikors Guramentat fejn l-atturi ppremettew:

1. Illi nhar is-sittax (16) ta' Settembru 2014 mietet go Victoria, Ghawdex, Elisa Portelli ġia xebba, bint il-mejtin Guzeppi Portelli u Maria nee' Xerri fl-eta' ta' hamsa u tmenin sena (85) u li kellha karta ta' l-identita' numru 36429(G)
2. Illi l-imsemmija Elisa Portelli rregolat il-wirt u s-successjoni taghha in forza ta' zewg testmenti, it-tnejn fl-atti tan-Nutar Dottor Michael Refalo, l-ewwel wiehed tat-tlieta (3) ta' Marzu tal-elf disa' mija u tnejn u disghin (1992) u l-iehor tas-sebgha (7) ta' Marzu tas-sena elfejn (2000).
3. Illi fit-testment taghha tat-tlieta (3) ta' Marzu tal-elf disa' mija u tnejn u disghin (1992) apparti xi legati ta' flus provdjet is-segwenti:

“Salv il-premess tinnomina u tistitwixxi bhala eredi universali tal-beni taghha kollha in generali prezenti u futuri mobbli u mmobbli lil dik jew dak min-nepputijiet taghha u cioe' mit-tfal ta' hutha illi jkun irrendielha servigi, kuri u assistenzi ghal zmien ta' mhux anqas minn tliet snin u bil-patt u kundizzjoni illi hlief fuq parir mediku u bil-kunsens bil-miktub tal-Ezekutur Testamentarju taghha hawn taht nominat ma jirrikoverahix f'xi sptar jew ospizju u bil-patt u kundizzjoni ukoll illi f'kaz ta' bzonn izommha mieghu/maghha fid-dar tieghu/taghha.

L-istess eredi kif fuq nominat ikun obbligat ukoll illi jeroga s-somma necessarja sabiex isir funeral xieraq lit-testatrici u jeroga wkoll is-somma necessarja sabiex ta' kull sena ssir quddiesa anniversarju bl-elemosina korrenti minn zmien ghal zmien ghar-ruh u in suffragju tat-testatrici.

Fil-kaz illi jkun hemm aktar min-neputi jew nepputija wahda illi jirrendulha tali servigi skont kif fuq allura t-testatrici tinnomina b'eredi universali taghha lill-istess nepputijiet fi kwoti wgwali bejniethom.

It-testatrici trid u tordna illi fil-kaz illi jinholoq dubbju rigward il-persuna illi tkun rrenditilha dawn is-servigi, kuri u assistenzi, l-Ezekutur Testamentari taghha hawn taht nominat ghandu fid-diskrezzjoni assoluta tieghu jaghzel il-persuna jew persuni illi ghandhom jibbenefikaw taht dan it-testment skont il-kriterji illi sejin jigu stabbilit hawn taht u cioe' d-durata u l-kwalita' tas-servigi resi lit-testatrici;

F'kaz illi minhabba mewt hesrem jew f'eta' illi t-testatrici ma jkollha bzonn ebda persuna biex iddur biha jew fil-kaz illi l-istess testatrici minhabba l-marda illi jkollha tigi rikoverata fl-isptar, jew fil-kaz illi ebda wiehed jew wahda min-nepputijiet taghha ma jikkwalifikaw taht il-kriterji fuq stabbiliti

Fl-ahhar nett, it-testatrici trid u tordna illi fil-kaz illi - ghalkemm xi nepputijiet taghha jkun rrendulha xi servigi, kuri u assistenzi pero' ma jkunx dam dak iz-zmien stabbilit f'dan it-testment - tali neputi/nepputija jew nepputijiet ghandhom jithalsu ghal daww is-servigi, kuri u assistenzi illi jkun rrendulha mill-assi taghha u l-ammont ta' dan il-hlas ghandu

jigi stabbilit mill-Ezekutur Testamentari taghha hawn taht nominat billi jiehu in konsiderazzjoni d-durata, il-kwalita' tas-servigi resi kif ukoll l-ammont gust kumpens ta' dawk is-servigi illi jkunu resi".

4. Illi sussegwentement permezz tat-testment tas-sebgha (7) ta' Marzu tas-sena elfejn (2000) Elisa Portelli ordnat illi f'kaz illi minhabba l-mewt hesrem jew fl-eta' illi t-testatrici ma jkollha bzonn tal-ebda persuna biex iddur biha jew f'kaz illi l-istess testatrici minhabba mard li jista' jkollha bzonn tigi rikoverata l-isptar jew l-ebda wiehed jew wahda min-neputijiet ma jikkwalifika taht il-kriterji stabbiliti:

"il-flus kollha illi t-testatrici jista' jkollha fid-data tal-mewt taghha kemm jekk kontanti, kemm jekk depozitati f'xi bank jew istituzzjoni finanzjarja ohra nkluzi wkoll titoli li jirrapprezentaw flus, wara illi jithalsu l-legati u prelegati mhollija mit-testatrici, ghandhom jigu percepiti fi kwoti ugwali mit-tmint ahwa tat-testatrici bis-sostituzzjoni volgari bejniethom; mentri d-dar numru sbatax (17) Triq Torri Tinghi, Xewkija, Gozo ghandha tigi percepita bi prelegat mit-tmint itfal t'ohtha Michelina, armla ta' Joseph Vella fi kwoti ugwali bejniethom bis-sostituzzjoni volgari tar-rispettivi wliedhom u in mankanza bid-dritt tal-akkrexximent bejniethom b'dan pero' illi l-istess prelegatarju jkun obligat ihalsu nofs il-valur tal-istess dar skont stima maghmula minn Perit Arkitett maghzul mill-Ezekutur testamentarju taghha lill-ahwa kollha tat-testatrici (inkluzi ohtha Michelina) bis-sostituzzjoni volgari ta' uliedhom u in mankanza bid-dritt tal-akkrexximent bejniethom".

5. Illi l-atturi flimkien ma' ohthom l-ohra l-konvenuta Catherine Formosa kienu l-persuni li rrendew kuri, servigi u assistenzi lill-imsemmija Elisa Portelli taht l-kriterji msemmija minn Elisa Portelli fit-testment taghha. Izda Catherine Formosa ghal xi raguni ma riditiex tinghaqad mal-atturi f'din l-azzjoni u qaghdet ghall-integrita' tal-gudizzju peress illi l-atturi jidhrilhom li anke din ohthom tikkwalifika taht il-kriterji stabbiliti mid-decius, din qeghdha tigi citata bhala konvenuta.

6. Illi jirrizulta li l-ezekutur testamentarju u cioe' Bernard Mercieca mhux dispot u ma kienx dispot li jaccetta dan l-inkarigu, ghaldaqstant l-esponenti qeghdin jitolbu l-intervent ta' din il-Qorti sabiex tiddikjara s-servigi u l-assistenzi resi minnhom u tikkonfermahom bhala eredi unici flimkien mal-imsemmija Catherine Formosa tal-imsemmija Elisa Portelli. Fin-nuqqas tal-akkoljiment ta' din it-talba huma jitlob li jigu kumpensati tas-servigi kollha illi huma rrendew lil Elisa Portelli;

7. Illi din il-kawza qed issir mill-atturi kollha u qed tigi kkonfermata bil-gurament mill-attrici Maria Buhagiar illi ghandha konoxxenza vera u proprja tal-fatti in kawza.

Talbu li din il-Qorti:

1. Tiddikjara illi l-atturi flimkien mal-konvenuta l-ohra Formosa kienu l-persuni illi rrendew servigi, kuri u assistenzi lill-mejta Elisa

Portelli skont il-kriterji stabbiliti mill-istess Elisa Portelli fit-testmenti taghha u ghalhekk huma l-unici persuni li jikkwalifikaw bhala eredi tal-imsemmija Elisa Portelli.

2. Konsegwentement tiddikjara lill-atturi flimkien mal-konvenuta Formosa bhala eredi universali tal-imsemmija Elisa Portelli;

3. Fin-nuqqas tal-akkoljiment tal-ewwel zewg talbiet tiddikjara illi l-atturi flimkien mal-konvenuta Formosa rrendew servigi, kuri u assistenzi lill-mejta Elisa Portelli.

4. F'dan l-ahhar kaz tillikwida dak l-ammont talvolta dovut lill-atturi bhala hlas ghal servigi, kuri u assistenzi resi minnhom.

Bl-ispejjez kollha nkluzi dawk tal-ittra ufficjali ta' l-ghoxrin (20) ta' Marzu tas-sena elfejn u hmistax (2015).

Bl-ingunzjoni tal-konvenuti minn issa ghas-subizzjoni.

Rat ir-Risposta Guramentata ta' l-Avukat Dottor Joseph Grech fejn ikkonferma:

1. Illi huwa gie nominat bhala kuratur permezz ta' digriet ta' din l-Onorabbli Qorti tas-7 ta' April 2015 sabiex jirrapprezenta lill-eredita' gjacenti tal-mejta Elisa Portelli;

2. Illi l-esponenti ghadu ma huwiex edott mill-fatti tal-kaz;

3. Illi mandanakollu l-esponenti qiegħed minn issa jirriserva li jressaq dawk l-ecezzjonijiet kollha kif ukoll dawk il-provi kollha li jistghu jirrizultaw necessarji matul il-kawza skont il-ligi.

Rat il-verbal datat 20 ta' Mejju, 2016 fejn din il-Qorti ordnat li l-kawza odjerna u dik bin-numru 37/2016 fl-ismijiet Joseph Portelli et vs. Dr. Joseph Grech noe jinstemghu flimkien stante li l-mertu taz-zewg kawzi huwa l-istess u cioe' l-eredita' ta' Elisa Portelli;

Rat illi fl-atti taz-zewg kawzi gie wkoll maqbul li l-provi migbura f'wahda kellhom jaghmlu stat ta' fatt fil-kawza l-ohra u vice versa.

Rat ix-xhieda, affidavits, dokumenti u provi kollha eseħiti fl-atti taz-zewg kawzi; Rat illi fil-verbal tal-11 ta' Lulju, 2018 iz-zewg kawzi gew differiti għad-decizjoni għal-lum bil-fakulta' li l-partijiet jagħmlu s-sottomissjonijiet tagħhom bil-miktub fi zmien mogħti lilhom.

Rat is-sottomissjonijiet eseħiti fl-atti.

Rat l-atti kollha.

Ikkunsidrat

Illi z-zewg kawzi in ezami cioe' dik odjerna u dik bin-numru 37/2016 jikkoncernaw l-eredita' ta' Elisa Portelli li mietet fis-sittax (16) ta'

Settembru tal-elfejn u erbatax (2014), fl-eta' ta' hamsa u tmenin (85) sena. Elisa Portelli mietet xebba u minghajr tfal. Id-Decujus irregolat il-wirt u s-successjoni taghha permezz ta' zewg testmenti, wiehed tat-tlieta ta' Marzu tal-elf, disa' mija u tnejn u disghin (03/03/1992) (esebit a fol. 6), u l-iehor tas-sebgha ta' Marzu tas-sena elfejn (07/03/2000)(esebit a fol. 10), it-tnejn fl-atti tan-Nutar Dottor Michael Refalo. Il-kwistjonijiet bejn il-partijiet fil-kawzi odjerni jemanu mit-tielet artikolu tat-testment ta' Elisa Portelli tat-3 ta' Marzu tal-1992, kif sussegwentement emendat bit-tielet artikolu tat-testment tas-7 ta' Marzu tas-sena 2000. Meta wiehed jevalwa z-zewg testmenti jirrizulta li dan l-artikolu li fuqu qed jikkustinjaw il-partijiet sa mis-sena 2000 gie jaqra bil-mod segwenti:

“Salv il-premess tinnomina u tistitwixxi bhala eredi universali tal-beni taghha kollha in generali prezenti u futuri mobbli u mmobbli lil dik jew dak minn nepputijiet taghha u cioe' mit-tfal ta' hutha illi jkun irrendielha servigi, kuri u assistenzi ghal zmien ta' mhux anqas minn tlett snin u bil-patt u kondizzjoni illi hlief fuq parir mediku u bil-kunsens bil-miktub tal-Ezekutur Testamentarju taghha hawn taht nominat ma' jirrikoverajjex f'xi sptar jew ospizju u bil-patt u kondizzjoni ukoll illi f'kaz ta' bzonn izommha mieghu/maghha fid-dar tieghu/taghha.

L-istess eredi kif fuq nominat ikun obbligat ukoll illi jeroga s-somma necessarja sabies isir funeral xieraq sabiex ta' kull sena ssir quddiesa anniversarju bl-elemosina korrenti minn zmien ghal zmien ghar-ruh u in suffragju tat-testatrici.

Fil-kaz illi jkun hemm aktar minn nepputijiet jew nepputija wahda illi jirrendulha tali servigi, skont kif fuq spjegat allura t-testatrici tinnomina b'eredi universali taghha lill-istess nepputijiet fi kwoti ugwali bejniethom.

It-testatrici trid u tordna illi fil-kaz illi jinholoq dubbju rigward il-persuna illi tkun irrenditilha dawn is-servigi, kuri u assistenzi, l-Ezekutur Testamentarju taghha hawn that nominat ghandu fid-dikjarazzjoni assoluta tieghu jaghzel il-persuna jew persuni illi ghandhom jibbenefikaw taht dan it-testment skond il-kriterji illi sejr in jigu stabbiliti hawn taht, u cioe' id-durata u l-kwalita' tas-servigi resi lit-testatrici.

F'kaz illi minhabba mewt hesrem jew f'eta' illi t-testatrici ma jkollha bzonn ebda persuna biex iddur biha jew fil-kas illi l-istess testatrici minhabba l-marda illi jkollha tigi rikoverata fl-Isptar, jew fil-kaz illi ebda wiehed jew wahda minn nepputijiet taghha ma' jikkwalifika taht il-kriterji fuq stabbiliti, il-flus kollha illi t-testatrici jista' jkollha fid-data tal-mewt taghha kemm jekk kontanti kemm jekk depozitati f'xi bank jew istituzzjoni finanzjarja ohra inkluzi wkoll titoli li jirraprezentaw flus, wara illi jithallsu l-legati u prelegati imhollija mit-testatrici, ghandhom jigu percepiti fi kwoti ugwali mit-tmient ahwa tat-testatrici bis-sostituzzjoni volgari tar-rispettivi uliedhom u in mancanza bid-dritt tal-akkrexximent bejniethom; mentri id-dar numru sbatax (17) Triq Torri Tinghi, Xewkija, Gozo ghandha tigi percepita bi prelegat mit-tmint itfal

ta' ohtha Michelina armla ta' Joseph Vella, fi kwoti ugwali bejniethom bis-sostituzzjoni volgari tar-rispettivi wliedhom u in mancanza bid-dritt tal-akkrexximent bejniethom b'dan pero' illi l-istess prelegatarji jkunu obbligati jhallsu nofs il-valur tal-istess dar skond stima maghmula minn Perit Arkitett maghzul mill-Ezekutur Testamentarju taghha lill-ahwa kollha tat-testatrici (inkuza ohtha Michelina) bis-sostituzzjoni volgari ta' uliedhom u in mancanza bid-dritt tal-akkrexximent bejniethom."

Fl-ahharnett, it-testatrici trid u tordna illi fil-kaz illi ghalkemm xi nepputijiet taghha jkunu irrendulha xi servigi, kuri u assitenzi pero' ma' jkunx dam dak iz-zmien stsabbilit f'dan it-testment – tali nepputi/nepputija jew nepputijiet ghandhom jithallsu ghal dawk is-servigi, kuri u assitenzi illi jkunu irrendewlha mill-assi taghha u l-ammont ta' da nil-hlas ghandu jigi stabbilit mill-Ezekutur Testamentarju taghha hawn that nominat billi jiehu in konsiderazzjoni d-durata u l-kwalita tas-servigi resi kif ukoll l-ammont ghal kumpens ta' dawk is-servigi illi jkunu resi".

A fol. 210 tal-process 37/2015 (recte: 37/2016) jinsab esebit arblu tar-razza tal-istess Elisa Portelli li jirrizulta li kellha tmint ahwa. Fil-kawza odjerna l-atturi Mary Jane Attard, Maria Buhagiar u Josephine Sultana huma wlied oht id-decujus u cioe' ulied Michelina Vella. Permezz tal-kawza taghhom huma qed isostnu li flimkien ma' ohthom il-konvenuta Catherine Formosa rendew servigi lill-mejta Elisa Portelli b'dana li ghandhom ikunu huma dikjarati eredi tal-istess Elisa Portelli skont it-testment taghha hawn fuq ikkwotat. Jirrizulta izda li fil-mori tal-kawza huhom Benigno Vella talab li jigi awtorizzat jintervjeni fil-kawza *in statu et terminis* stante li jsostni li anki hu renda servigi lid-decujus. Konsegwentement ghall-kjamat fil-kawza persuni ohra fosthom ahwa ohra tal-atturi bdew isostnu li huma wkoll irrendew servigi jew inkella li l-atturi ma rendewx servigi li jintitolawhom sabiex jirtu lil Elisa Portelli b'dana fethu kawza f'dak is-sens bin-numru 37/2016.

Fil-kawza 37/2016 jirrizulta li whud mill-ahwa tal-atturi odjerni kif ukoll kugini ohra u nkluz armel ta' wahda mill-kugini qed jinsistu li din il-Qorti tiddeciedi li hadd minn neputijiet tad-decujus ma rrenda lil Elisa Portelli dawk il-kuri, sergivi u assitenzi li jikwalifikawhom li jirtu ai termini tat-testamenti taghha. Konsegwentement ghalkemm l-atturi f'dik il-kawza m'humiex in-neputijiet kollha tad-decujus li kieku jirtu ai termini tat-testment, jitolbu li din il-Qorti tiddikjarahom eredi universali taghha. Sussidjarjament u f'kaz li ma jigux milqugha l-ewwel zewg talbiet taghhom isostnu li anki huma rrendew xi servigi lil Elisa Portelli u jitolbu li din il-Qorti tillikwida l-hlas tas-servigi. L-atturi fil-kawza odjerna fleccezzjonijiet taghhom fil-kawza 37/2016 jibqghu jinsistu li kienu huma li rrendew is-servigi u li jikwalifikaw sabiex jirtu lil Elisa Portelli flimkien ma' ohthom il-konvenuta Catherine Formosa.

Illi ma hemmx dubju li decizjoni fil-kawza bin-numru 30/2015 fejn l-atturi odjerni qed jitolbu li jigu dikjarati eredi flimkien ma' ohthom rizultat tas-servigi rezi, tholl u torbot lil din il-Qorti fid-decizjoni taghha fil-kawza

37/2016 u din kienet ir-raguni li l-Qorti ordnat li l-kawzi jinstemghu u jigu decizi flimkien.

Mertu:

Illi wara li l-Qorti rat u semgħet kelma b'kelma l-bosta xhieda, affidavits, kontro-ezamijiet u dokumenti esebiti fl-atti hija tista' tislet il-punti segwenti bhala l-aktar fatti saljenti li jirrizultaw fiz-zewg kawzi:

1. Illi wara l-mewt ta' Elisa Portelli kienu l-atturi fil-kawza odjerna 30/2015 Mary Jane Attard, Maria Buhagiar u Josephine Sultana li għaddew sabiex ikelmu lill-esekutor testamentarju Bernard Mercieca u talbuh sabiex jiehu decizjoni dwar l-artikolu tlieta tat-testament tad-decujus u cioe' dwar min għandu jiritha. A fol. 37 gie esebiti l-affidavit ta' Bernard Mercieca fejn jispjega li għall-ewwel huwa prova flimkien man-Nutar Enzo Refalo jasal għall-ftehim dwar dan il-punt man-neputijiet tad-decujus fejn saħansitra talab lil kull min kellu xi pretensjoni sabiex jagħmel dikjarazzjoni bil-gurament dwar is-servigi li rrenda lid-decujus. Dawn gew esebiti fl-atti a fol. 39 sa 46 tal-process. Nonostante dan kollu jirrizulta li huwa ma setax jasal għall-ftehim ma' min kien qed iressaq il-pretensjonijiet stante li fi kliemu:

'Il-bniet qalu li huma kienu jiehdu hsiebha l-iktar, is-subien qalu li huma hadu hsiebha ukoll.' (ara k'ez a fol. 81 tal-kawza 37/2016)

Għalhekk huwa dderigihom sabiex jitolbu decizjoni mill-Qrati. A fol. 81 tal-kawza 37/2016 huwa jgħid li kienu ilu jaf lil Elisa Portelli mat-tletin sena. Jsostni izda li sa minn meta hija kienet kisret saqajha (li jirrizulta li kien fis-sena 2004) huwa kien qata l-kuntatt minn magħha. A fol. 128 jiddeskrivi l-kundizzjoni tagħha minn dak iz-zmien:

'Le, Le fil-fatt kienet marida, mardet jigifieri, jiena kont smajt min-nies illi kienet mardet kienet kisret anke sieq jidhirli jiena wkoll.'

Jsostni wkoll li kienet mgħawga ganc. Sa meta kien għadu jmur għandha jsostni a fol. 132 tal-istess process li:

'Meta kont immur għandha kienet tghidli "il-bniet jigu.", jew ma tkunx tiflah jew hekk, jew iccempel, u l-iktar li kienet issib kienet wahda toqghod qrib tagħha, kienet qrib tagħha, jigifieri kienet tghidli illi "meta jkoli bzonn", imma gieli semmietlu wkoll illi s-subien meta kienet tghidilhom għal xi bzonn ta' xi ghajnuna kienu jmorru wkoll.'

Mill-assjem tal-provi jirrizulta li dik li tissemma' bhala li toqghod vicin tad-decujus hija l-konvenuta odjerna Catherine Formosa filwaqt li l-bniet huma l-atturi odjerni. Is-subien imsemmija jigu huthom, uhud minnhom atturi fil-kawza 37/2016.

2. Mix-xhieda, affidavits, dikjarazzjonijiet u kontro-ezamijiet estensivi tal-atturi fil-kawza odjerna cioe' Mary Jane Attard, Maria Buhagiar u

Josephine Sultana jirrizulta li fis-sena 2004 Elisa Portelli kienet kisret saqajha u konsegwenza ta' hekk qattgħet gimghat l-Isptar ta' Ghawdex u konsegwentement wara ftit xhur iddahlet l-Isptar Malta. Tul dan iz-zmien kienu l-atturi msemmija li hadu hsiebha lejl u nhar fl-isptarijiet kif ukoll zammewha magħhom fid-djar tagħhom sakemm xhur wara hija kienet f'posizzjoni li tmur lura f'darha. Il-Qorti tagħmel referenza partikolari għall-affidavits tagħhom esebiti fl-atti tal-kawza 37/2016 a fol. 212 et seq kif ukoll għall-kontro-ezamijiet imqanqla tagħhom fl-atti ta' dik il-kawza. Minn dawn l-affidavits tista' tghid johrog id-dettal kollu tal-ghajjnuna li dawn it-tlett ahwa taw lid-decujus sal-ahhar gurnata ta' hajjitha flimkien, kif jammettu huma stess ma' oħthom il-konvenuta Catherine Formosa.

Illi fost affarijiet ohra jirrizulta lill-Qorti li Elisa Portelli stess fis-sena 2004 kienet rabtet lil dawn it-tlett ahwa billi esprimiet ix-xewqa magħhom li qatt ma jirrikoverawha f'dar tal-anzjani jew sptar stante li kienet tistmerr dawn il-postijiet. Huma jsostnu li din ix-xewqa tad-decujus poggiet piz kbir fuqhom. Tant hu hekk li jirrizulta lil din il-Qorti li mis-sena 2004 'il quddiem dawn it-tlett ahwa kellhom jissagrifikaw partijiet minn daharhom, minn hinhom u mill-hin tagħhom ma' uliedhom sabiex jieħdu hsieb lil Elisa Portelli f'kull hin tal-gurnata. Flimkien magħhom, wara li ma baqgħetx miksura ma' Elisa Portelli, dan bdiet tagħmlu wkoll Catherine Formosa. Għandu jingħad izda li filwaqt li jirrizulta li d-decujus għamlet zmien tirisjedi fid-djar tal-atturi sabiex tirkupra fis-sena 2004, dan qatt ma għamlitu ma' Catherine Formosa. Minn naha l-ohra stante li Catherine Formosa kienet l-aktar li tghix vicin tagħha jidher li bosta mill-qadjiet zghar kien ikollha tagħmilhom hi u fin-nuqqas l-atturi.

Illi għalkemm mill-assjem tal-provi jirrizulta li wara li Elisa Portelli ma baqgħetx tirisjedi mal-atturi u marret id-dar wahedha, hadd ma kien jorqgħod magħha, dan xejn ma jfisser kif jippruvaw idawruha l-intervenut fil-kawza u l-atturi fil-kawza 37/2016 li l-ahwa bniet ma kienux jirrendu certu ammont ta' servigi, kuri u assisenzi lil Elisa Portelli. Anzi jirrizulta lil din il-Qorti li bejniethom l-ahwa atturi fil-kawza 30/2015 flimkien ma' oħthom Catherine Formosa għamlu bosta sagrificcji u xogħol sabiex jizguraw lli għalkemm Elisa Portelli thossha li hija baqgħet tghix hajja ndipendeni wahedha minn naha l-ohra huma ta' kuljum kienu jagħmlu xogħol sabiex jwittulha t-triq sabiex tkun tista' tagħmel dan tul is-snin sakemm giet nieqsa fl-2014.

Illi mill-atti jirrizulta li Elisa Portelli kienet wahda fitta ferm fl-indafa tad-dar tagħha fosthom li tkun trid iccaqlaq it-televisin u oggetti ohra kbar biex tfarfar, tkun trid tahsel il-hgieg u l-persjani, tiknes il-bejt u affarijiet bħal dawn u dawn l-affarijiet hi ma kellhiex is-sahha tagħmilhom anki ghaliex hija għexet sal-eta ta' hamsa u tmenin sena (85) apparti li kienet mghawwga ganc u timxi bil-bastun. Kienet ukoll tkun trid tattendi għal zewg quddies kuljum nonostante li kienet timxi mghawwga ganc u bil-bastun w'għalhekk kien ikollha bzonn li kuljum precett xi hadd iwassalha għall-quddies u jwassalha lura d-dar. Apparti minn hekk hija

kellha bzonn min jixtrilha l-bzonnijiet tal-hasil u tisjir kontinwament stante li ma setghetx tohrog mid-dar jekk mhux bil-karozza ma' xi hadd. Anki sabiex jingabru l-medicini taghha, jithallsu kontijiet u tmur il-banek kien hemm bzonn xi hadd li jaghmel dan ghaliha jew altrimenti li jwassalha. Kull meta kien ikollha bzonn tobba jew tmur xi appuntamenti l-isptar ukoll kienet tiddependi fuq li xi hadd jghinha.

Il-Qorti rat mill-assjem tal-provi li dawn ix-xoghlijiet u qadjiet kollha kienu jsiru bl-ghajjnuna kontinwa u mill-atturi fil-kawza 30/2015 flimkien ma' othom Catherine Formosa. In oltre kull meta nqala' xi haga lil Elisa Portelli bil-lejl hija kienet issib l-ghajjnuna ta' xi hadd minn dawn l-erbgha. L-atturi jaghtu deskrizzjoni dettaljatissima tax-xoghol li huma kienu jaghmlu ta' kuljum lil Elisa Portelli sabiex fi kliemhom huma jagevolawha li tkun tista' tibqa' tghix fid-dar taghha skont ix-xewqa taghha, xewqa li fuq kollox hija deskritta u tirrizulta mit-testment taghha. Tista' tghid l-atturi flimkien ma' othom Catherine Formosa kienu ghassa ma' zithom erbgha u ghoxrin siegha kuljum sabiex x'hin hi jkollha bzonn xi haga u ccemplilhom jitolqu kollox minn idejhom u jitolqu jaqduha, kif kienet tippretendi hi. L-atturi jsemmu diversi kazijiet fejn hija gieli anki cemptet f'nofs ta' lejl u kellhom imorru hdejha okkazzjonijiet fejn anki waqghet u kaz partikolari fejn wahda minnhom kellha titlaq kollox biex tmur tiehu flixxun inbid lil Elisa Portelli ghaliex heddet li ma kinitx ser tiekol jekk ma tohodulhiex (ara fol. 204 et seq tal-process 37/2016).

Illi ghalkemm jirrizulta li kien hemm zmien fejn kienet tmur helper ghal massimu ta' tliet sieghat fil-gimgha tghin lid-decujus bil-hasil tal-art, minn dak li rat fl-atti l-Qorti, stante li d-decujus kienet wahda fitta ferm fuq l-indafa filwaqt li kienet thobb tikkmanda hafna, zgur li dawn il-ftit sieghat ma kienux bizzzejjed sabiex id-dar tkun xummiema kif jirrizulta li kienet tkun tridha d-decujus. Din il-Qorti tqis anzi li gie pruvat lilha li kien grazzi ghall-atturi fil-kawza odjerna 30/2015 flimkien ma' othom Catherine Formosa li Elisa Portelli kien jirnexxielha zzomm id-dar nadifa kif kienet tesigi hi, li kien jirnexxielha jkollha l-affarijiet sabiex issajjar il-borma u tixrob l-inbid kuljum u li kien ikollha l-bzonnijiet kollha maghha sabiex hi tkompli b'hajjitha fejn kienet kontinwament tmekkek 'il hemm u 'l hawn fid-dar taghha. Il-Qorti tqis li verament kif tghid l-attrici Josephine Sultana fil-kontro-ezami taghha a fol. 222 et seq tal-process 37/2016 illi kien bis-sahha taghhom l-erbgha li kienu jaghmlulha l-bzonnijiet kollha taghha li d-decujus irnexxielha tghix l-ahhar ghaxar snin fid-dar taghha, IMMA BL-GHAJNUNA TAGHHOM, ghax jirrizulta lill-Qorti li ma kinitx kapaci taghmel l-affarijiet taghha hlief affarijiet hfief bhal hasil ta' hwejjeg hfief (li kienu jhalluhomlha apposta biex tehda maghhom) u tisjir tal-borma wara li jkunu xtrawlha kollox. Anzi jirrizulta li l-erba' ahwa kienu jaghmlu minn kollox sabiex filwaqt li jlestulha kollox hija jkollha certu affarijiet biex tehda ta' kuljum f'darha fosthom li hadu hsieb li jkollha kollox fis-sular t'isfel inkluz 'washing machine' u hekk toqghod tahsel hwejjigha z-zghar u tehda tonxorhom fuq habel baxx li ghamlulha fil-bitha. Dan juri anzi r-rispett kbir li huma kellhom lejn din iz-zija u l-ftehim li huma kellhom maghha li akkost ta'

kollox hija ma tigix rikoverata f'dar tax-xjuh.

Apparti x-xoghljiet li kienu jaghmlu fid-dar, l-erba' ahwa bniet b'mod partikolari l-atturi odjerni kienu jwasslu liz-zija 'l hemm u 'l hawn kontinwament inkluz sptarijiet, banek, hlas ta' kontijiet, servizzi finanzjarji, quddies u anki kienu johorguha magghom.

Jirrizulta illi diversi partijiet mix-xhieda tal-atturi odjerni gew konfermati minn uliedhom li xehdu fl-atti u sahansitra huthom atturi fil-kawza 37/2016 kif ukoll minn Vincent Buhagiar li jigi r-ragel tal-attrici Maria Buhagiar fejn fl-affidavit tieghu a fol. 55 jaghti fid-dettal ix-xoghol kollu u l-ghajnuna kollha li kienu jaghtu martu u hutha lid-decujus.

Xhieda ohra li jikkonfermaw li kienu jaraw lill-atturi ahwa bniet jghinu lid-decujus flimkien mal-konvenuta Catherine Formosa huma l-girien ta' Josephine Sultana Pawlina Mercieca u Maria Mercieca a fol. 53 u 54 tal-process 30/2015. L-istess ikkonfermat in-nurse Josephine Dingli fl-affidavit taghha a fol. 57 tal-process.

Jirrizulta wkoll li ghalkemm il-konvenuta Catherine Formosa (u attrici fil-kawza 37/2016) ghazlet li ma tixhidx f'dawn il-proceduri, fl-atti a fol. 44 tal-process 30/2015 giet esebita d-dikjarazzjoni taghha li saret lura f'Dicembru, 2014 fejn hija tiddekrivi l-ghajnuna li kienet taghti hi. Il-Qorti tinnota li ghalkemm f'din id-dikjarazzjoni ssemmi lil hutha, b'mod partikolari hija ssemmi lil ohtha l-attrici Mary Jane u mhux lil xi hadd mill-ahwa subien.

3. Illi l-Qorti rat ukoll id-dikjarazzjonijiet, affidavit u kontro-ezamijiet tal-intervenut fil-kawza 30/2015 u tal-atturi fil-kawza 37/2016. Jirrizulta lill-Qorti li ghalkemm fid-dikjarazzjonijiet li whud minnhom huma ghamlu lill-esekutor testamentarju kif inghad esebiti a fol. 39 et seq huma jsostnu li rendew servigi lil Elisa Portelli tant li dak iz-zmien kienu qed jippretendu li jirtuha flimkien ma' huthom il-bniet minn naha l-ohra fil-kawzi rrizulta li:

- John Vella (ara dikjarazzjoni a fol. 45 u x-xhieda u l-kontro-ezamijiet tieghu) kien ilu ma jkellem lil zitu minn diversi snin qabel ma hija kisret saqajha tant li mill-kontro-ezami johrog li lanqas biss jaf min zamm lil zitu meta hija kisret saqajha lura fis-sena 2004. Jirrizulta mill-provi li lanqas biss attenda ghall-funeral tad-decujus.

- Mill-assjem tad-dikjarazzjoni u xhieda ta' Benigno Vella jirrizulta li jista' jkun li xi drabi zgħar id-decujus talbitu jaghmlilha xi manutenzjoni zgħira fid-dar izda zgħur li ma jirrizultawx is-servigi li qed jippretendi li huwa wettaq mill-provi mressqa fl-atti. Anzi huwa stess jammetti li kienu whud minn hutu bniet li kienu jieħdu hsieb it-tindif u bzonnijiet ohra taddecujus fosthom il-medicina.

- Mix-xhieda tal-attur fil-kawza 37/2016 Emanuel Portelli jirrizulta li huwa kienu ilu snin twal ma jmur hdejn zitu tant li meta gie mitlub jiddeskrivi d-dar tagħha jiddeskriviha kif kienet qabel ma twaqqgħet u reggħet inbniet minnha stess, jiddeskriviha kif kienet meta kien għad

kellha l-bhejjem fid-dar filwaqt li jirrizulta mill-atti li d-dar kienet ilha bosta snin li twaqqgħet u reggħet inbniet u l-annimali kienu ilhom li tnehhew mid-dar ukoll diversi snin. Certament allura ma jirrizultax li b'xi mod huwa rrenda xi servigi lid-decujus ghajr illi xi drabi rari gieli kienet tarah fit-triq u titolbu jwassalha l-knisja.

- Mill-affidavit u xhieda tal-attur fil-kawza 37/2016 Victor Portelli jirrizulta li hu mhux qed jippretendi li rrenda xi servigi izda biss li bhala wiehed mill-bosta nepputijiet huwa għandu jiret. L-istess jingħad għal dak li jirrizulta mix-xhieda tal-attur Emanuel Portelli li sahansitra jgħid li jekk zitu hadet xi xkora patata din kien jagħtielha missieru u mhux hu. Fil-bqija huwa car mix-xhieda ta' dawn iz-zewg atturi li huma ma kienux jafu x'kienu l-bzonnijiet ta' zithom għal dak li huwa mard u b'mod partikolari l-bzonnijiet tagħha mill-bieb 'il gewwa tad-dar tagħha. Il-Qorti tasal għall-istes konkluzjoni mix-xhieda tal-attrici Joyce Portelli (37/2016) li jidher li ma kellhiex l-icken idea tal-ghajjnuna li kienu qed jagħtu l-atturi fil-kawza 30/2015 flimkien ma' oħthom Catherine Formosa sabiex fid-deher Elisa Portelli kienet tidher li qed tghix hajja ndipendenti izda fil-verita' kellha hafna u hafna ghajjnuna.

- Skont l-affidavit tal-attur Alfred Cordina fol. 43 tal-process 37/2016 id-decujus dejjem kienet b'sahhitha. Jirrizulta izda mill-kontro-ezami tiegħu li dak li huwa xehed fl-affidavit tiegħu ma kienx il-verita' stante li hu kien jaf li hija kienet kisret saqajha fis-sena 2004 tant li fi kliemu jixhed li dak iz-zmien meta kienu jieħdu hsiebha l-atturi fil-kawza 30/2015 qalilha:

'Kont immur inzurha mbagħad ghidtilha "Issa Liz, ftakar li zammewk". Qaltli "minni mhux ha jgergru". (ara fol. 199 tal-process 37/2016)

Għalkemm skont hu d-decujus kienet tagħmel l-affarijiet tagħha sal-aħhar meta mistoqsi dwar min kien jgħinha jgħid li ma jafx min kien johodha l-isptar, ma jafx min kien jagħmel ix-xirjiet, ma jafx min kien igib il-pirmli u jieħu hiseb il-preskrizzjonijiet, ma jafx min kien johodha l-knisja, il-bank u postijiet oħra ghax f'daqqa wahda jiftakar li ma joqgħodx ix-Xewkija allura fi kliemu *"fejn jaf"*.

- Għalkemm fl-affidavit tiegħu a fol. 37 tal-process 37/2016 l-attur Joseph Portelli jipprova jagħti x'jifhem li hu kien ikun il-hin kollu għand zitu u li hija kienet tghix hajja kompletament indipendenti, jirrizulta li huwa jammetti li Catherine Formosa kienet tkun magħha fid-dar meta gieli mar massimu ta' darbtejn f'xahar u mhux kif kien iddikjara originarjament (ara l-kontro-ezami a fol. 114 et seq tal-process 37/2016). Fil-kontro-ezami tiegħu wkoll jammetti li ma jafx min kien jieħu hsieb li jagħmel ix-xirja, min kien jieħu hsieb il-pirmli jew li d-decujus kellha fisjoterapista għalkemm jammetti li kienet bil-bastun. Meta mistoqsi wkoll jammetti li hu qatt ma ha ikel lil zitu l-isptar.

- Illi mill-affidavit ta' Saviour Portelli (attur fil-kawza 37/2016) u mill-kontro ezami tiegħu a fol. 149 et seq jirrizulta li huwa ma kienx jirrisjedi Malta fiz-zmien li kienet għadha hajja Elisa Portelli għalhekk zgur li ma rrendilha l-ebda servigi. Johrog ukoll mill-kontro-ezami tiegħu li hu ma jafx min kien jixtrilha jew inaddfilha u sahansitra lanqas jaf li hija kienet għamlet operazzjoni fis-sena 2004 għalkemm jaf li kienet timxi bil-bastun.

Ikkunsidrat ulterjorment:

Illi mill-assjem tal-provi kollha fiz-zewg kawzi l-Qorti tqis li gie ampjament pruvat lilha sal-grad rikjest mil-ligi li l-atturi fil-kawza 30/2015 Mary Jane Attard, Maria Buhagiar u Josephine Sultana rrendew servigi ampji lid-decujus Elisa Portelli mill-anqas mis-sena 2004 sal-mewt taghha fis-sena 2014 b'dana li rnexxielhom bl-ghajjnuna kbira u kontinwa taghhom jippermettu li d-decujus tibqa' tghix fid-dar taghha sad-data tal-mewt taghha. Wara li saret l-operazzjoni fis-sena 2004 u Elisa Portelli rritornat fid-dar taghha jirrizulta wkoll li bdiet tirrendi servigi ampji lill-istess il-konvenuta fil-kawza 30/2015 u attrici fil-kawza 37/2016 Catherine Formosa b'dana li minhabba li kienet l-aktar wahda li tghix vicin tad-decujus jirrizulta li Elisa Portelli ghal certu qadjiet kienet fl-ewwel lok tfittex lilha mbaghad iddur ghal hutha meta din ma kinitx tkun accessibbli bit-telephone.

Minn naha l-oħra wkoll mill-assjem tal-provi kollha prodotti ma jirrizultax lil din il-Qorti li l-atturi fil-kawza 37/2016 inkluz l-intervenut fil-kawza 30/2015 Benigno Vella, ghajr Catherine Formosa, irrendew xi servigi lil Elisa Portelli. Din il-konkluzjoni tal-Qorti hija assodata anki mix-xhieda tan-nurse tad-decujus Josephine Dingli li a fol. 57 tal-process 30/2015 ikkonfermat li d-decujus kienet tghidilha li n-neputijiet taghha subien ma kienux ikellmuha.

Illi la darba jirrizulta lil din il-Qorti li Mary Jane Attard, Maria Buhagiar, Josephine Sultana u Catherine Formosa rrendew servigi, kuri u assistenzi estensivi ghal zmien ferm oltre t-tliet snin imposti fit-testment tad-decujus Elisa Portelli, jirrizulta ghalhekk li l-ewwel paragrafu tat-tielet artikolu tat-testment datat 3 ta' Marzu, 1992 (liema paragrafu ma nbidilx bit-testment segwenti) huwa sodisfatt per konsegwenza hija sodisfatta l-ewwel talba tal-atturi fil-kawza 30/2015 u l-Qorti ser tghaddi sabiex tilqa' l-istess flimkien mat-tieni talabha sussidjarja. Stante li t-tielet u r-raba' talbiet attrici fil-kawza 30/2015 huma alternattivi ghall-ewwel u t-tieni l-Qorti ser tghaddi sabiex tichad l-istess.

Illi in vista tal-konkluzjoni suesposta jsegwi li l-ewwel talba fil-kawza 37/2016 mihix fattwalment gjustifikata u l-Qorti ser tghaddi sabiex tichad l-istess flimkien mat-tieni talba li hija sussidjara ghall-ewwel wahda. Fir-rigward tat-tielet talba din ukoll ma tirrizultax pruvata u l-Qorti ser tghaddi sabiex tichad l-istess. Fic-cirkustanzi l-Qorti ma tqisx li ghandha ghalfejn tinoltra ruhha fl-eccezzjonijiet preliminari mqajjma mill-kjamati fil-kawza Mary Jane Attard, Maria Buhagiar u Josephine Sultana.

Il-Qorti tqis ukoll, wara li rat u kkunsidrat iz-zewg processi 30/2015 u 37/2016, li l-intervenut fil-kawza 30/2015 u l-atturi fil-kawza 37/2016 ghajr Catherine Formosa intavolaw il-proceduri taghhom b'mod frivolu u vessatorju ghall-ahhar ghar-ragunijiet:

- li kienu jafu ben tajjeb li ma kienux huma li rrendew servigi lill-

mejta Elisa Portelli filwaqt li sar l-intavolar tal-kawzi kienu ben konxji li hija kienet giet mghejjuna estensivament minn Mary Jane Attard, Maria Buhagiar, Josephine Sultana u Catherine Formosa

- u wkoll stante li l-proceduri ntavolati minnhom b'mod car kienu ntizi u servew biss sabiex itawlu l-proceduri u xejn aktar.

Għal dawn ir-ragunijiet l-intervenut fil-kawza odjerna u l-atturi fil-kawza 37/2016 għajr Catherine Formosa għandhom ibaghtu l-ispejjeż tal-proceduri tagħhom u tal-intimati fil-kawza 37/2016.

Decizjoni

Għaldaqstant għar-ragunijiet kollha suesposti, din il-Qorti tghaddi sabiex taqta w'tiddeciedi din il-kawza billi filwaqt li tichad l-eccezzjonijiet imqajjma sakemm dawn huma nkompatibbli ma' dawk hawn fuq deciz tghaddi sabiex:

1. **Tilqa' l-ewwel talba tal-atturi u tiddikjara li l-atturi Mary Jane Attard, Maria Buhagiar u Josephine Sultana flimkien mal-konvenuta Catherine Formosa kienu l-persuni illi rrendew servigi, kuri u assistenzi lill-mejta Elisa Portelli skont il-kriterji stabbiliti mill-istess Elisa Portelli fit-testamenti tagħha u għalhekk huma l-unici persuni li jikkwalifikaw bhala eredi tal-imsemmija Elisa Portelli.**
2. **Tilqa' t-tieni talba tal-atturi u tiddikjara lill-atturi Mary Jane Attard, Maria Buhagiar u Josephine Sultana flimkien mal-konvenuta Catherine Formosa bhala l-eredi universali tal-imsemmija Elisa Portelli;**
3. **Stante li t-tielet u r-raba' talbiet attrici huma alternattivi għall-ewwel u t-tieni talba li gew milqugha tghaddi sabiex tichad it-tielet u r-raba' talba attrici.**

Bl-ispejjeż kollha kif mitluba għandhom jigu sopportati mill-eredita' intimata għajr għall-ispejjeż tal-intervenut fil-kawza li għandhom jigu sopportati mill-istess intervenut."

Rikors tal-appell tal-intervenut fil-kawza Benigno sive Benny Vella

(03.12.2018):

10. L-intervenut bażikament jargumenta li dak li għamlu l-atturi f'din il-kawza ma' zijithom Elisa Portelli ma kinux dawk is-servigi, kuri u assistenzi li kellhom jigu reżi sabiex japplika l-provvediment tat-testment

ta' Elisa Portelli. Huwa jagħmel diversi punti fir-rigward:

- (i) Skont hu ħadd min-neputijiet ma rrenda serviġi, kuri u assistenzi fil-grad mitlub mil-liġi u ta' ċertu entità u għalhekk ħadd ma għandu jiġi dikjarat eredi, u allura għandhom jidhlu fis-seħħ id-dispożizzjonijiet testamentarji ta' Elisa Portelli li permezz tagħhom ħalliet il-prelegati kif elenkati fit-testmenti tagħha.
- (ii) Elisa Portelli kienet tagħmel kważi kollox hi u kienet issejjaħ in-neputijiet tagħha, inkluż lilu, skont il-bżonn għal ċertu qadjiet.
- (iii) Elisa Portelli baqgħet indipendenti sal-aħħar jiem qabel ma mietet.
- (iv) Elisa Portelli kienet tgħix waħeda sal-aħħar ġranet ta' ħajjitha.
- (v) Elisa Portelli kienet tmur il-knisja kuljum u kienet titla' ma' kull min ikun għaddej.
- (vi) Elisa Portelli kienet taħsel l-art, issajjar u taħsel il-ħwejjeġ tagħha stess.
- (vii) Elisa Portelli kienet anke tiegħu ħsieb oħtha (Mikelina Vella) li kellha d-dimenzja.

(viii) Elisa Portelli kellha *helper* tal-Gvern biex tagħmel dak it-tindif li ma setgħetx tagħmel hi stess.

(ix) Elisa Portelli kienet tingħata għajnuniet żgħar minn bosta neputijiet u mhux mill-atturi biss.

(x) In-neputijiet kemm bniet u subien kien jagħtu l-għajnuna li hemm bżonn lil Elisa Portelli.

(xi) Il-maintenance fid-dar ta' Elisa Portelli kien isir minn ħut l-atturi s-subien.

(xii) Elisa Portelli ma kinitx issuq u allura kienu jwassluha diversi nies għall-quddies u postijiet oħra.

(xiii) Elisa Portelli kellha bżonn għajnuna għal ftit ġimgħat meta kisret siegħa, iżda mhux għal tliet snin.

(xiv) Kulħadd kien joħdilha l-affarijiet, għalkemm kollox kienet tixtri hi bi flusha.

Risposta tal-atturi għall-appell tal-intervenut fil-kawża (17.12.2018):

11. It-tliet atturi wieġbu biex jagħtu r-raġunijiet tagħhom għaliex l-appell tal-intervenut fil-kawża, f'ihom Benigno sive Benny Vella, għandu jiġi

miċħud, bl-ispejjeż taż-żewġ istanzi kontrih.

Risposta tal-Avv. Dr Joseph Grech bħala Kuratur Deputat biex jirrappreżenta l-eredità gjaċenti tal-mejta Elisa Portelli (21.12.2018):

12. Fir-risposta tiegħu l-Avv. Dr Joseph Grech qal li ftit li xejn għandu x'jgħid dwar l-apprezzament tal-provi li għamlet l-Ewwel Qorti *stante* li huwa qiegħed jirrappreżenta wirt gjaċenti u għalhekk kwalsiasi kwistjoni għar-rigward ta' min għandu jret l-istess wirt hija kwistjoni li timpinġi fuq il-kontendenti u mhux fuq il-wirt innifsu. Huwa għalhekk irrimetta ruħu għas-savju u superjuri ġudizzju ta' din il-Qorti.

IT-TIELET (3) ARTIKOLU TAT-TESTMENTI TA' ELISA PORTELLI (atti tan-Nutar Dr Michael Refalo):

13. Il-kwistjoni mertu tal-kawża 30/2015 u tal-kawża 37/2016 nibtet proprju mit-Tielet Artikolu tat-testmenti ta' Elisa Portelli fejn bażikament hija nnominat bħala l-eredi universali tagħha dawk in-neputijiet li jkunu rrendewlha serviġi, kuri u assistenzi għal żmien ta' mhux anqas minn tlett snin.

(a) It-Tielet Artikolu tat-testment ta' tat-3 ta' Marzu 1992 jaqra hekk:

“Salv il-premess tinnomina u tistitwixxi bħala eredi universali tal-beni tagħha kollha in ġenerali preżenti u futuri mobbli u mmobbli lil dik jew dak minn nepputijiet tagħha u cioe` mit-tfal ta' ħutha illi jkun irrendielha

serviġi, kuri u assistenzi għal żmien ta' mhux anqas minn tlett snin u bil-patt u kondizzjoni illi hliet fuq parir mediku u bil-kunsens bil-miktub tal-Eżekutur Testamentarju tagħha hawn taht nominat ma' jirrikoverawhix f' xi sptar jew ospizju u bil-patt u kondizzjoni ukoll illi f' każ ta' bżonn iżommha miegħu/ magħha fid-dar tiegħu/tagħha.

L-istess eredi kif fuq nominat ikun obbligat ukoll illi jeroga s-somma neċessarja sabiex isir funeral xieraq lit-testatriċi u jeroga wkoll is-somma neċessarja sabiex ta' kull sena ssir quddiesa anniversarju bl-elemosina korrenti minn żmien għal żmien għar-ruħ u in suffraġju tat-testatriċi.

Fil-każ illi ikun hemm aktar minn nepputi jew nepputija waħda illi jirrendulha tali serviġi, skont kif fuq allura t-testatriċi tinnomina b' eredi universali tagħha lill-istess nepputijiet fi kwoti ugwali bejniethom.

It-testatriċi trid u tordna illi fil-każ illi jinħoloq dubbju rigward il-persuna illi tkun irrenditilha dawn is-serviġi, kuri u assistenzi, l-Eżekutur Testamentarju tagħha hawn taht nominat għandu fid-diskrezzjoni assoluta tiegħu jagħżel il-persuna jew persuni illi għandhom jibbenefikaw taht dan it-testment skont il-kriterji illi sejrin jiġu stabbiliti hawn taht, u cioe` d-durata u l-kwalita` tas-serviġi reżi lit-testatriċi:

F' kas illi minhabba mewt hesrem jew f' eta` illi t-testatriċi ma jkollha bżonn ebda persuna biex iddur biha jew fil-kas illi l-istess testatriċi minhabba l-marda illi jkollha tiġi rikoverata fl-isptar, jew fil-kas illi ebda wieħed jew waħda minn nepputijiet tagħha ma jikkwalifika taht il-kriterji fuq stabbiliti, l-wirt tagħha għandu jiddevolvi a favur ta' hutha kollha fi kwoti ugwali bejniethom u bis-sostituzzjoni volgari tal-akkrexximent bejniethom b'dan pero` illi d-dar tal-abitazzjoni tagħha fix-Xewkija, Gozo, Triq Tinghi, numru sbatax (17) għandu jittiehed b'titolu ta' prelegat mit-tfal ta' oħtha Michelina mart Joseph Vella, bl-obbligu illi dawn iħallsu fl-assi tagħha l-valur tal-istess dar skont stima ta' Perit Arkitett magħżul mill-Eżekutur Testamentarju tagħha hawn taht nominat.

Fl-aħħarnett it-testatriċi trid u tordna illi fil-kas illi - għalkemm xi nepputijiet tagħha jkunu irrendulha xi serviġi, kuri u assistenzi pero` ma jkunux dam dak iż-żmien stabbilit f' dan it-testment – tali nepputi/ nepputija jew nepputijiet għandhom jiħallsu għal dawk is-serviġi, kuri u assistenzi illi jkunu irrendewlha mill-assi tagħha u l-ammont ta' dan il-ħlas għandu jiġi stabbilit mill-Eżekutur Testamentarju tagħha hawn taht nominat billi jieħu in konsiderazzjoni d-durata u l-kwalita` tas-serviġi resi kif ukoll l-ammont ta' kumpens ta' dawk is-serviġi illi jkunu resi."

(b) It-Tielet Artikolu tat-testment tas-7 ta' Marzu 2000 jaqra hekk:

"Tagħmel riferenza għat-Tielet Artikolu tal-preċitat testment u partikolarment għall-ħames paragrafu tal-istess artikolu. F' dak il-paragrafu t-testatriċi tħassar il-kliem kollu li jinda minn "il-wirt tagħha

għandu jiddevolvi” sal-aħħar tal-paragrafu.

Minflok u t-testatriċi tissostitwixxi dan li ġej:

“il-flus kollha illi t-testatriċi jista’ jkollha fid-data tal-mewt tagħha kemm jekk kontanti kemm jekk depożitati f’ xi bank jew istituzzjoni finanzjarja oħra inklużi ukoll titoli li jirrappreżentaw flus, wara illi jitħallsu l-legati u prelegati imħollija mit-testatriċi, għandhom jiġu perċepiti fi kwoti ugwali mit-tmienet aħwa tat-testatriċi bis-sostituzzjoni volgari tar-rispettivi uliedhom u in mancanza bid-dritt tal-akkrexximent bejniethom; mentri d-dar numru sbatax (17) Triq Torri Tinghi, Xewkija, Gozo għandha tiġi perċepita bi prelegat mit-tmienet titfal ta’ oħtha Michelina armla ta’ Joseph Vella fi kwoti ugwali bejniethom bis-sostituzzjoni volgari tar-rispettivi uliedhom u in mancanza bid-dritt ta’ akkrexximent bejniethom b’dan pero` illi l-istess prelegatarji jkunu obbligati jħallsu nofs il-valur tal-istess dar skond stima magħmula minn Perit Arkitett magħżul mill-Eżekutor Testamentarju tagħha lill aħwa kollha tat-testriċi (inkluża oħtrha Michelina) bis-sostituzzjoni volgari ta’ uliedhom u in mancanza bid-dritt ta’ akkrexximent bejniethom.”

14. Għalkemm f’każ ta’ dubju dwar min għandu jkun / min għandhom ikunu l-eredi universali tagħha t-testatriċi ħalliet f’idejn Bernard Mercieca, l-eżekutor testamentarju nnominat minnha, sabiex fid-diskrezzjoni tiegħu jagħżel dik il-persuna / dawk il-persuni li għandhom jibbenefikaw mit-testament bħala riżultat ta’ servigi reżi minnha / minnhom, l-istess Bernard Mercieca stqarr li “*din kienet biċċa uġigħ ta’ ras għalija*”¹. Spjega li kien kellemin-Nutar Refalo u kienu anke għamli laqgħa fejn laqgħu n-neputijiet kollha aħwa Vella (barra wieħed li jgħix l-Awstralja u barra Catherine Formosa, li minflok baġtet lil binha). Qal li l-laqqgħa kienet imqanqla ħafna u ma kienx hemm qbil, u li hu u n-nutar spiċċaw waqqfu l-laqqgħa u talbu n-neputijiet jagħmlu dikjarazzjoni maħlufa dwar kif skont huma rrendew servigi lil Elisa Portelli. Qal li peress li ma kienx hemm qbil

¹ Affidavit a fol 37 et seq (Atti 30/2015)

speċjalment bejn il-bniet u s-subien, “*issuġġerejnilhom biex jieħdu parir legali*”. Kien għalhekk li l-vertenza spiċċat quddiem il-Qorti, u adirittura nfetħu żewġ kawżi (30/2015 u 37/2016) sabiex bażikament jiġi deċiż jekk hemmx neputijiet li jikkwalifikaw bħala l-eredi universali ta’ Elisa Portelli skont il-kriterji stabbiliti fl-Artikolu Tlieta.

KUNSIDERAZZJONIJIET TA’ DIN IL-QORTI:

15. Il-Qorti tal-Maġistrati (Għawdex) Ġurisdizzjoni Superjuri, Sezzjoni Ġenerali, wara li qieset bir-reqqa l-provi kollha mressqa kemm fl-atti tal-kawża 30/2015 kif ukoll fl-atti tal-kawża 37/2016, ikkonkludiet li kienu:

“- **(1) Mary Jane Attard, (2) Maria Buhagiar u (3) Josephine Sultana** (l-atturi fil-kawża 30/2015 u l-kjamati fil-kawża fil-kawża 37/2016),

- kif ukoll **(4) Catherine (Kitty) Formosa** (il-konvenuta fil-kawża 30/2015 u l-attriċi fil-kawża 37/2016)”

li rrendew is-serviġi, kuri u assistenzi lil zijthom Elisa Portelli b’mod li jikkwalifikaw bħala eredi universali tagħha skont id-dispożizzjonijiet testamentarji tagħha.

16. Kemm Benigno sive Benny Vella (l-intervenut fil-kawża 30/2015 u wkoll wieħed mill-atturi fil-kawża 37/2016), kif ukoll l-atturi l-oħra kollha fil-kawża 37/2016 (ħlief għal Catherine (Kitty) Formosa) appellaw minn tali konkluzjoni tal-Ewwel Qorti.

17. Bażikament jenfasizzaw li zijithom Elisa Portelli kienet indipendenti, tgħix u torqod waħeda, tagħmel il-faċendi, x-xiri u t-tisjir, u li anke kellha *helper* tal-Gvern. Jargumentaw ukoll li zijithom kienet tingħata għajnuniet żgħar minn bosta neputijiet (kemm bniet u subien) u li ħadd min-neputijiet ma rrenda serviġi, kuri u assistenzi ta' ċertu entita' b'mod li jiġi li jikkwalifika bħala l-eredi universali tagħha abbażi tad-dispożizzjonijiet testamentarji tagħha.

18. Mary Jane Attard, Maria Buhagiar u Josephine Sultana xehdu fid-dettall dwar dak li huma u oħthom Catherine Formosa għamlu ma' Elisa Portelli tul l-aħħar għaxar snin tal-ħajja ta' tagħha (ċjoè minn meta kisret sieqha fl-2004 sakemm mietet fl-2014).

19. Jirriżulta li fl-2004 (meta Elisa Portelli kellha madwar 75 sena) hija kisret sieqha mill-*"hip"* u konsegwentement ġiet operata fl-isptar t'Għawdex. L-aħwa Attard, Buhagiar u Sultana spjegaw li zijithom kienet tistmerr l-ambjent tal-isptar u li kienet tippretendi li joqgħodu magħha għaliex ma kinitx tħossha komda l-isptar waħeda. Xehdu li kienu jitqassmu bejniethom (filgħodu, f'nofsinhar u filgħaxija), biex joħdulha l-ikel, jaħsulha l-ħwejjeg u jzommulha kumpanija, u li wara li ħarġet mill-isptar żammewha xahar għand kull waħda minnhom, fejn kien ikollha bżonn ħafna attenzjoni. Maria Buhagiar, f'dan ir-rigward, per eżempju,

xehdet hekk fl-affidavit tagħha²:

“Kienet iddaħħlet l-isptar u damet ftit hemm. Kont immur inżurha flimkien ma’ ħuti u konna nitqassmu ħalli neħdulha l-ikel peress li z-zija Liza ma kienet tiegħu xejn mill-isptar. Kont naħslilha l-ħwejjeġ tagħha u neħdohomlha l-isptar. Anke ġieli ħadtilha xi bżonnijiet li kellha bżonn mid-dar tiegħi bħal xugamani, face cloths, piġami, peress li hi kienet tippreferi ma tużax dawk tal-isptar. Konna nitqassmju jien u ħuti Mary Jane u Joyce, biex ta’ kuljum ikun hemm xi ħadd ħdejha ili jeħdilha l-ikel u l-ħwejjeġ nodfa flimkien ma’ kull haġa li kien ikollha bżonn jew li kienet titlobna.

X’hin ġiet mibgħuta d-dar mill-isptar iz-zija talbitna bil-ħniena biex inżommuha magħna għax ma xtaqitx bl-ebda mod tmur go home. Jien u ħuti ftehmna u b’ħafna sagrificcju żammejniha magħna u qassamna ż-żmien.”

20. Xehdu li eventwalment kellha terġa’ tiddaħħal l-isptar (din id-darba l-isptar ta’ Malta) għaliex l-operazzjoni li kienet saritilha Għawdex ma kinitx irnexxiet u għalhekk għal darb’oħra kellhom jerggħu jiqqassmu biex iżuruha l-isptar u jgħinuha fil-bżonnijiet tagħha, ovvjament issa b’iktar skarigġ u sagrificcju għaliex kull darba kellhom jaqsmu minn gżira għall-oħra. Xehdu li wara li ħarġet mill-isptar ta’ Malta għal darb’oħra reggħu żammewha għandhom xahar kull waħda. Mary Jane Attard, f’dan ir-rigward spjegat hekk fl-affidavit tagħha³:

“Wara li għamlet xahar għandi kellna neħduha l-isptar Malta sabiex issir it-tieni operazzjoni. Kienet damet mhux ħażin l-isptar. Aħna konna nagħmlu l-istess haġa bħal meta kienet l-isptar Għawdex. Konna neħduha in turns u ninżlu Malta darba kull wieħed. Konna neħdulha l-ikel u naħslulha ħwejjeġ kuljum. Konna nieħdu ħsieb il-bżonnijiet kollha tagħha u kont noqgħod hemm kważi gurnata sħiha. Peress illi kienet l-Malta kien ikollna nibqgħu gurnata hemm u dan apparti l-iskarigġ li kont nieħu kull darba li mmorru u l-ispejjeż. Apparti hekk jien ma nsuqx Malta u għalhekk kien ikolli mmur b’ tal-linja. Kienet battikata kbira għaliha biex immur Malta. U dan ma tgħidx għal erbat ijiem imma għal żmien twil.

² Affidavit fol 32 et seq (Atti 30/2015)

³ Affidavit, fol 25 et seq, (Atti 30/2015)

Meta kienet tajba biex toħroġ mill-isptar ergajna żammejniha ġewwa d-dar tagħna sakemm kienet ix-xewqa tagħha li terġa tmur id-dar tagħha. Kienet għamlet bejn wieħed u ieħor xahar għand kull wieħed minna. Meta ġiet mill-isptar ta' Malta ma kinitx kapaċi toqgħod fuq saqajha u għalhekk konna nagħmlu kollox aħna..”

21. Komplexw jgħidu li meta ġiet biex tmur lura f'darha kellhom jgħinuha sabiex il-post tagħha jkun aċċessibbli kemm jista' jkun, bħal per eżempju għamlulha *aircondition* u *telephone* maġenb is-sodda. Kienu offrewlha s-servizz tat-*telecare* li però hija rrifjutat, u anke ħasbulha għal *commode* biex lanqas ikollha bżonn timxi sal-kamra tal-banju u jkollha kollox maġenba.

22. Għalkemm sussegwentement għaž-żewġ episodji fejn ġiet rikoverata fl-isptar (fejn wara kull episodju qattgħet madwar tliet xhur għand Attard, Buhagiar u Sultana rispettivament) Elisa Portelli kienet imbagħad tgħix u torqod waħeda f'darha sakemm mietet għaxar snin wara fl-2014, Attard, Buhagiar u Sultana fix-xhieda tagħhom jenfasizzaw kemm dan kien possibbli unikament minħabba l-għajnuna konsistenti tagħhom u ta' oħthom l-oħra Catherine (Kitty) Formosa. Għalkemm din tal-aħħar kienet miksura maz-zija fiż-żmien li kienet rikoverata l-isptar, jirriżulta li hija mbagħad eventwalment reġgħet bdiet tkellimha u kienet tgħinha ħafna u regolarment fil-bżonnijiet tagħha.

23. Fix-xhieda tagħhom (fiż-żewġ kawżi) Attard, Buhagiar u Sultana jispjegaw dak kollu li kienu jagħmlu ma' zijithom Elisa Portelli sabiex hija

kienet setgħet tibqa' tgħix waħeda fil-kumdità ta' darha.

24. Joyce Sultana fl-affidavit tagħha xehdet⁴ illi:

“...kienet ħassitha tajba biżżejjed biex toqgħod fir-residenza tagħna fix-Xewkija pero` konna nittawlulha kuljum u ġieli aktar minn darba kuljum. Kont intellagħha l-knisja, konna nitqassmu jien u ħuti. Mhux l-ewwel darba illi ħadtha miegħi għal xi qadjiet bħal xirja, għand l-ispiżjar jew tiċċekkja fuq xi medicina. Meta kien ikollha bżonn xi libsa għall-okkażjoni konna ukoll immorru għand il-ħajjata u kienet l-hena tagħha tilbes pulit, speċjalment għall-festa tax-Xewkija. Min jaf kemm-il darba mort nixtrilha ħwejjeġ u żraben għall-fest u nerga' mmur inbidilhiom għax ma jkunux jogħġbuha jew jiġuha imma basta tkun kuntenta.”

25. Kontroeżaminata Joyce Sultana⁵ qalet li hi u ħutha kienu jixtru lil zijiethom l-affarijiet għall-borma. Dwar il-ħasil tal-ħwejjeġ ikkummentat li kienu jkunu huma li jixtrulha s-sapun. Dwar il-helper tal-Gvern li kienet tmur tassisti liz-zija qalet li din ma setgħetx tagħmel ħafna faċendi fil-ftit ħin li kienet tmur għandha. Qalet li hi u ħutha, inkluż Catherine Formosa li toqgħod maġenb iz-zija, kienu dejjem ġejjin u sejrini għandha, u dan mhux xi darba fil-ġimgħa. Qalet li kienu spiss imorru jixtrulha affarijiet tal-borma u tal-ħasil. Enfasizzat li l-qadi kienu jagħmluh huma l-bniet inkluż Catherine. *“Dik għamlet, għalkemm ma żammithiex id-dar, hi kienet ma' ġenbha u għamlet qadjiet.”*

26. Mary Jane Attard fl-affidavit tagħha qalet li⁶ :

“Jien kelli ċ-ċavetta tad-dar peress li kont noqgħod qrib. Min jaf kemm-

⁴ Affidavit a fol 29 et seq, (Atti 30/2015)

⁵ Kontroeżami tal-21.02.2017, fol 93 et seq (Atti 30/2015)

⁶ Affidavit, fol 25 et seq, (Atti 30/2015)

il darba ċemplitli bil-lejl u kont immur niġri niġborha għax kienet tkun waqgħet. Kien ikolli nqajjem ir-raġel tiegħi sabiex jiġi miegħi għaliex waħdi ma stajt inkampa. U meta kienet taqa' matul il-ġurnata kont ngħid lit-tifel jiġi miegħi ukoll....

...Kont neħodha għall-visti l-isptar u niġbrilha l-primli mill-isptar. Kont neħodha checkups tal-għajnejn ukoll. U nagħmlilha x-xirjiet li jkollha bżonn u kont niġborha mill-knisja ta' kull nhar ta' Sibt għal dawn l-aħħar għaxar snin għaliex ma kinitx kapaċi timxi mid-dar sal-knisja. Kont noħroġha miegħi ukoll il-baħar u l-Erbgħat tal-Madonna ta' Pinu u ħargiet oħra."

27. Kontroeżaminata Mary Jane Attard⁷ kkonfermat li z-zija kienet tgħix waħeda u kkonfermat ukoll li kienet issajjar u kellha *helper*. Qalet li ma kinitx terħi ruħha u kienet mara ta' spirtu. Dwar il-ħasil tal-ħwejjeġ qalet li kienet marret magħha biex xtrat *washing machine* biex tqiegħdha isfel. Qalet li kienet tgħinha taħsel oħtha Catherine Formosa, u li z-zija kienet kapaċi tonxor isfel fil-bitħa, "*kollox ma' saqajha*".

28. Maria Buhagiar xehdet hekk fl-affidavit tagħha⁸:

"Meta imbagħad wasal iż-żmien li tmur lura f' darha jiena bqajt nassistiha f' ħafna bżonnijiet bħal nagħmlilha xirja tal-ikel u ta' xi affarijiet tal-bżonn. Kont immur nixtri l-medicina tagħha mingħand l-ispiżjara. Kont nieħu ħsieb il-ħlas tal-kontijiet. Iż-żija Liza kienet taħdem il-bizzilla u tbiegħha għand xi nies. Jien kont nieħu ħsieb illi dan ix-xogħolo tal-bizzilla nieħdu għand dawk li kienet tbiegħu għandhom...

...Konna ngħinuha jien u ħuti l-oħra fl-affarijiet tad-dar bħal tindif, ħasil u bżonnijiet ta' kuljum. Ħaġa li bqajna nagħmlu sa mewtha....

...oħti Catherine kienet tagħti daqqa t' id billi xi drabi twassalha l-knisja. Oħti Catherine kienet tgħinha wkoll f' affarijiet oħra ta' kuljum, bħal tmur tagħmlilha x-xirja, taħsliliha d-dar u tara x' għandha bżonn."

⁷ Kontroeżami tal-21.02.2017, fol 104 et seq (Atti 30/2015)

⁸ Affidavit fol 32 et seq (Atti 30/2015)

29. Kontroeżaminata Maria Buhagiar⁹ kkonfermat li z-zija kienet tgħix waħeda u li anke kellha *helper* għal xi ftit sigħat fil-ġimgħa. Però enfasizzat li z-zija kienet “*ħafna fitta fl-indafa*” u li kulma kienet tagħmel il-*helper* kienet li tgħaddilha l-art jew timshilha x'imkien, u mhux taħsilha l-ħġieġ jew il-persjani. Qalet li hi kienet tmur taħsilha meta tkun taf li m'hemmx il-*helper* u li kienet tmur taqdiha f'affarijiet bħal xiri. Mistoqsija jekk iz-zija kinitx issajjar l-ikel tagħha stess wieġbet li ġieli kienet tagħmel dan iżda mhux kuljum. Qalet li hi u ħutha kienu jistidnuha tiekol għandhom u anke jsajrulha l-ikel huma. Dwar ħasil ta' ħwejjeg qalet li zijithom kienet kapaċi taħsel affarijiet ħfief iżda l-affarijiet tqal kienu jaħsluomha huma.

30. Għalkemm Catherine (Kitty) Formosa għażlet li ma tixhidx, kif osservat l-Ewwel Qorti, fl-atti tal-proċess 30/2015 ġiet esebita dikjarazzjoni li kienet għamlet f'Diċembru 2014¹⁰, fejn tiddiskrivi l-għajnuna li kienet tagħti hi, ossia:

“Jiena Katie Formosa neputija ta’ Lisa Portelli. Aħna bħala familja ta’ Kelina Vella li tigi oħt Lisa minn meta konna żgħar jien u ħuti dejjem konna mmorru għandha u dejjem għenna il-xulxin kif stajna. Aħna bdejna ngħinu l-Lisa wara li wegġġet sieqa u ma setgħetx titla il-knisja bil-miexi u min hemm bdejna nwasluwa il-knisja ta’ kuljum imma nhar ta’ Sibt aħna konna ntellewa u oħti M Jane kienet tnizzilha magħha l-isfel. Jiena Katie billi noqgħod ħdejja kont imur għandha kuljum u dejjem għint kif stajt.”

⁹ Kontroeżami tal-21.02.2017, a fol 81 et seq (Atti 30/2015)

¹⁰ Fejn tidher it-timbru tan-Nutar Enzo Refalo (Notary Public & Commissioner for Oaths)

31. L-istess tlett aħwa Attard, Buhagiar u Sultana, reġgħu xehdu fl-atti tal-kawża 37/2016 fejn komplew jelaboraw fuq dak kollu li kienu jagħmlu ma' zijithom fl-għaxar snin li kienet tgħix waħedha wara li kienet għamlet it-tieni operazzjoni fl-isptar ta' Malta.

32. Issir referenza għall-affidavit ta' Maria Buhagiar¹¹ (li l-kontenut tiegħu ġie kkonfermat minn Mary Jane Attard u Joyce Sultana fl-affidavits rispettivi tagħhom). Hija enfasizzat li z-zija kienet mara anzjana u li għalkemm qatt ma ntremiet, kellha limitazzjonijiet fiżiċi peress li kienet mgħawwġa ħafna u ta' saħħa fragli; kienet tuża l-bastun u fl-aħħar anke l-*walking frame*. Qalet li huma kienu jħalluha tagħmel affarijiet hi sabiex ma taqtax qalbha. Semmiet ukoll kemm iz-zija Eliza kienet tħobb tikkmanda, kemm kienet tippretendi, u li allaħares tinsa taqdiha f'xi haġa għaliex litteralment tispicċa tgħajrek; fil-fatt Maria Buhagiar issemmi episodju fejn minkejja li kien il-maltemp iz-zija nsistiet li din kellha ssuq minn Kerċem għax-Xewkija fix-xita qliel sabiex toħdilha flixxun inbid għaliex heddidtha li mingħajru ma kinitx ser tiekol:

“...meta per eżempju konna naħslulha l-ħwejjeġ, ċerta ħwejjeġ żgħar konna nħallu lilha tpoġġihom fil-washing machine u taħsilhom. Fil-fatt konna niżżilnilha l-washing machine isfel ġol-kċina. Kienet marret oħti Mary Jane għand GDA Services u xtratilha washing machine ġdida li ġiet stallata fil-kċina. Ma' ġenb il-kċina għamilnilha ħabel baxx fil-bitħa li kien hemm biex tonxor dawn il-bicċiet żgħar bħal srievet, pero` l-bqija tal-ħwejjeġ u affarijiet oħra bħal ma huma kutri, lożor u affarijiet aktar goffi konna naħsluhomlha aħna u ġieli anke ħadnihom id-dar tagħna biex naħsluhomlha hemm. Dan nafu kemm għaliya nnifsi kif ukoll għaż-żewġ ħuti l-oħra Mary Jane u Joyce.

¹¹ Affidavit a fol 204 et seq (Atti 37/2016)

Rigward it-tindif kellha l-helper tal-Gvern li kienet tmur darbtejn fil-ġimgħa pero` ta' kuljum aħna filgħodu konna mmorru biex nagħmlu dik il-kinsa u tindifa li kien ikukn hemm bżonn u xi faċendi li jinqalgħu. Dejjem konna mmorru xi ħadd minn l-aħwa. Imbagħad filgħaxija meta konna mmorru għaliha għall-quddies kienet tinsisti li mmorru għaliha kmieni. Dan biex tqabbadna nagħmlulha xi ħaġa. Daqqa kienet tqabbadni nikinsilha l-bejt u naħslu l-istess bejt. Daqqa naqlagħilha xi purtiera. Dejjem kienet tħobb tikkmandana nagħmlu xi ħaġa. Anzi ngħid illi huwa fil-karattru taz-zija li kienet tħobb tikkmanda u li kultant kienet iddejjeq, hekk per eżempju kont nidhol għandha u nkun sejra għall-knisja, tgħidli erfagħli t-television. Ir-raġuni kienet tkun biex jintmesah taħtu. Meta kienet tkun ma tiflaħx bħal xi influenza konna aħna li nqattgħu granet magħha. Oħti Mary Jane ġieli kienet tmur għandha bil-lejl għax kienet iċċemplilha.

...

Iz-zija kienet mara tikkmanda u kienet tordnalek kull ma kien ikollha bżonn u allaħares kont tinsa xi darba għax kienet iċċempillek u litteralment tibda' tgħajrek. F'okkażjoni partikolari kienet ix-xitwa kienet ċemplitli d-dar tiegħi f' Kercem u qaltli li ma kienx fadlilha inbid. Jien għidtiha issa għada ingiblek. Qaltli le, inbid irridu issa għax inkella m'inx ser niekol. Niftakar kienet xita qliel. Kelli naqbad il-karozza minn Kercem u noħdilha l-inbid sax-Xewkija u fil-karozza niftakar kont bdejt nibki. Kont bżajt li l-karozza ser tiqafli f' dak il-wied li kien hemm.

Ngħid li xiri konna nagħmluhulha kollu aħna minn l-anqas ħaġa sal-akbar ħaġa li riedet u dan tul għaxar (10) snin li għamilna nieħdu ħsiebha. M'inx neskludi illi forsi xi darba waqaf xi trakk tal-ħaxix quddiemha u ħarget tixtri xi ħaġa ħafifa, iżda dawn żgur li kienu okkażjonijiet isolati u mhux regolari."

33. Minn dan kollu din il-Qorti hi tal-ferma konvinzjoni li l-erba' aħwa Attard, Buhagiar, Sultana u Formosa rrendew lil zijithom Elisa Portelli seriviġi, kuri u assistenzi tali li jimmeritaw li jiġu dikjarati eredi universali abbażi tad-dispożizzjonijiet testamentarij tal-istess Elisa Portelli.

34. Jiġi ppreċiżat li għalkemm Catherine (Kitty) Formosa ma xehditx f'dawn il-proċeduri (għajr id-dikjarazzjoni tagħha tal-2014 li ġiet ippreżentata fl-atti tal-kawża 30/2015), jirriżulta mill-provi li hija kienet

tassisti lil Eliza Portelli daqs Attard, Buhagiar u Sultana (anke jekk fiż-
zmien li kienet rikoverata l-isptar kienu miksuri, u hija qatt ma żammitha
f'darha b'hat-tlieta l-oħra). Din il-Qorti hija fil-fatt sodisfatta li Catherine
(Kitty) Formosa rrendiet servigi, kuri u assistenzi ta' natura tali biex
timmerita li tiġi dikjarata eredi universali ta' Elisa Portelli flimkien f'hutha l-
oħra Attard, Buhagiar u Sultana. Dan qed jingħad mhux biss abbażi ta'
dak li joħroġ mill-provi dwarha, iżda wkoll għall-fatt li minkejja li ma riditx
tintavola l-azzjoni 30/2015 flimkien ma' f'hutha Attard, Buhagiar u Sultana,
dawn tal-aħħar tant hassew li timmerita li tiġi dikjarata eredi universali
magħhom li fil-fatt daħħluha fil-kawża b'hala konvenuta u għamlu talba
f'dan is-sens.

35. Għalkemm fir-rikors tal-appell sar aċċenn għall-fatt li Elisa Portelli
kienet tgħix u torqod waħeda, li kellha *helper*, li kienet tixtri mit-trakk tal-
ħaxix, li kienet kapaċi ssajjar u tagħmel it-tindif, u li ġieli kienet titla' l-knisja
ma' min issib, dawn l-affarijiet bl-ebda mod ma jxejnu jew jnaqqsu mis-
servigi, kuri u assistenzi li l-aħwa Attard, Buhagiar, Sultana u Formosa
rendewlha tul tant snin fejn b'paċenzja u dedikazzjoni liema b'halha kienu
jgħinuha fit-tindif, ikel, xiri, qadi u kull bżonn li kien ikollha. Wieħed ukoll
ma jridx jinsa li bejn l-2004 u l-2014 Elisa Portelli kellha bejn 75 u 85 sena.
Kienet mara anzjana u fragli, u adirittura mgħawwga ferm (kif anke
kkonferma Bernard Mercieca, l-eżekutor testamentarju) u għalhekk dak li
setgħet tagħmel waħeda kien limitatissimu. Kif jargumentaw Attard,

Buhagiar u Sultana fir-risposta tal-appell tagħhom, mhux verosimili li mara' ta' dik l-età mgħawwġa ganċ u timxi bl-għajnuna ta' bastun jew *walking aid* setgħet tagħmel faċendi ta' ċertu entità waħeda.

36. Fir-rikors tal-appell ġie argumentat ukoll li Elisa Portelli kienet tingħata biss għajnuniet żgħar minn bosta neputijiet, kemm subien u kemm bniet, u mhux minn Attard, Buhagiar u Sultana biss.

37. Fil-fatt mill-provi jirriżulta li barra Attard, Buhagiar, Sultana u Formosa kien hemm neputijiet oħra li kienu jgħinu lil Elisa Portelli.

38. Hekk per eżempju l-eżekutor testamentarju Bernard Mercieca fil-kontroeżami tiegħu¹² xehed hekk:

“Hi kienet issem mili illi ssejjaħ in-neputijiet, u min jagħmliliha ħaġa u min jagħmlilha oħra, ġieli kienet issem mili l-bniet u ġieli kienet issem mi lis-subien ukoll”.

madanakollu l-istess xhud ippreċiża li fl-aħħar sitta jew seba' snin ta' ħajjet Elisa Portelli ma kienx għadu f'kuntatt magħha u ma jiftakarx li mar għandha.

39. Hemm ukoll provi fis-sens li ġieli kien isir xi xogħol ta' *maintenance* fid-dar ta' Eliza Portelli da parti tan-neputijiet subien. Hekk per eżempju

¹² Kontroeżami tas-26.10.2017, fol 126 et seq (Atti 37/2016)

Benigno sive Benny Vella in kontroeżami¹³ xehed li l-*maintenance* kienu jagħmluh hu u s-subien, iżda l-biċċa l-kbira hu. Mistoqsi x'irid ifisser b'"*maintenance*" qal:

"Il-maintenance: musmar jew biex tisprejjalha għan-nemel jew xi leakage fil-flushing."

40. Fil-fatt Mary Jane Attard stess fil-kontroeżami tagħha¹⁴ mistoqsija jekk iz-zija kinitx iċċempel lil ħutha s-subien meta jkollha bżonn ta' *maintenance* fid-dar, wieġbet:

"Wieġed minnhom (Benny Vella) ġieli kienet tgħidlu forsi kien ikollha xi vit miksuri, ġieli qaltli."

41. Benigno sive Benny Vella xehed hekk¹⁵ dwar qadjiet li kienu jsir lil Elisa Portelli:

"Ġieli ċemplet lill-mara tiegħi stess, ġieli marru huma, lil min kienet issib. Lill-mara tiegħi mhux l-ewwel darba li ċemplitilha biex twassalha tħallas xi kontijiet u anke tixtrilha xi laħam..."

Mistoqsi dwar pilloli qal:

"Il-biċċa l-kbira Mary Jane. Aħna ġieli offrejnilha biex iġġib għax t' ommi ukoll kellha l-karta r-roża u biex tinqeda hi ukoll....imma qatt ma riedet....checkups l-isptar huma kienu jeħduha daqqa waħda u daqqa Catherine Formosa ukoll."

Mistoqsi dwar il-quddies wieġeb:

"Kulħadd. Ġieli tellajtha, lilha u lil ommi...kienu jinqdew biz-zija Lisa biex iħallu lil ommi magħha għax kellha d-dementia biex huma kienu jeħilsu miknn ommi għax konna nżommuha ġurnata jew ġimgħa kull

¹³ Kontroeżami tat-28.11.2017, fol 138 et seq (Atti 30/2015)

¹⁴ Kontro-eżami tat-30.05.2018, fol 235 et seq (Atti 37/2016)

¹⁵ Kontro-eżami tat-28.11.2017

wieħed allura kienu jħallu lil ommi magħha biex huma kienu jistgħu jeħislu minn ommi. Hi tant kienet sewwa kienet tieħu ħsiebha fil-quddies imbagħad xi ħadd imur jiġborhom. Ġieli ġbartha jien, ġieli ġabruha n-nies li joqgħodu ma' ġenbha, barranin, u ġieli ġabarha kulħadd. Huma ġieli ġabruha u kulħadd ġieli ġabarha."

42. Fl-appell issir referenza wkoll għax-xhieda ta' Joseph Portelli¹⁶ fejn xehed li:

"...għal snin twal jien kont immur inżur liz-zija Liza fir-residenza tagħha gix-Xewkija, Għawdex ta' spiss. Tal-inqas kont immur darba fil-ġimgħa...kont noħdilha miegħi affarijiet għall-borma...kont noħdihla wkoll l-inbid."

u wkoll għax-xhieda ta' Alfred Cordina¹⁷ (armel ta' waħda min-neputijiet ta' Elisa Portelli). Huwa qal li kien imur iżurha madwar sitta jew sebgħa darbiet fis-sena u li:

"Meta kont immur kont neħdilha xi flixkun inbid jew ftit pasti u noqgħod ftit ħdejha."

43. Għalkemm ma jistax jiġi nnegat li effettivamente kien hemm neputijiet li kienu jagħtu assistenza u għajnuniet żgħar u sporadiċi lil Elisa Portelli dan bl-ebda mod ma jfisser li Attard, Buhagiar, Sultana u Formosa għandhom jitpoġġew fl-istess keffa magħhom. Ċertament li dak li għamlu Attard, Buhagiar, Sultana u Formosa ma' zijithom Elisa Portelli b'tant rabta u konsistenza għal tant snin bl-ebda mod ma jista' jitqabbel mal-qadjiet każwali li kienu jagħmlu n-neputijiet l-oħra.

¹⁶ Affidavit a fol 37, (Atti 37/2016)

¹⁷ Affidavit a fol 43 (Atti 37/2016)

44. **Fid-dawl ta' dan kollu din il-Qorti hija moralment konvinta li Elisa Portelli effettivamente setgħet tgħix il-ħajja “indipendenti” li kienet tgħix proprju għaliex kienet kompletament dipendenti fuq l-aħwa (1) Mary Jane Attard, (2) Maria Buhagiar, (3) Joyce Sultana u (3) Catherine Formosa. Kienet id-dedikazzjoni kontinwa, affidabbli, konsistenti u paċenzjuża ta' dawn l-erbat aħwa li għamlitha possibbli għal Elisa Portelli li ma tispiċċax ġo dar tal-anzjani iżda li tkun paxxuta u moqdiya bl-aħjar mod possibbli fil-kumdità ta' darha.**

45. *In oltre* jirriżulta li Elisa Portelli, li kienet iffissata fl-indafa, ma kinitx toqgħod lura milli tordna u tikkmanda lin-neputijiet tagħha sal-punt li ddejjaqhom, u adirittura tgħajjarhom talli jkunu nsew jaqduha f'xi ħaġa partikolari; evidentement kienet persuna pjuttost egoċentrika b'*sense of entitlement* qawwi, li milli jidher mhux dejjem kienet tapprezza s-sagrifiċċji kbar li l-imsemmija erba' neputijiet kienu jagħmlu magħha sabiex hija tkun moqdiya bl-aħjar mod possibbli. Huwa fatt inkontestat li nies b'karattru bħal dak ta' Elisa Portelli iħallu mpatt negattiv fuq il-*benessere* ta' dawk il-persuni li jkollhom x'jaqsmu magħhom fuq bażi frekwenti, u għalhekk fuq il-medda tas-snin li fihom l-erba' aħwa bniet irrendew is-servigi, kuri u assistenzi lil Elisa Portelli, x'aktarx li eżawrew ruħhom mhux biss fiżikament iżda wkoll mentalment, u għalhekk *multo magis* jimmeritaw li jiġu dikjarati bħala l-eredi universali tagħha.

DECIDE:

46. Għal dawn il-motivi din il-Qorti ma ssib li għandha tiċċensura xejn mis-sentenza tal-Ewwel Qorti, u għalhekk qiegħda tiċċad l-appell tal-intervenut fil-kawża Benigno sive Benny Vella, u tikkonferma s-sentenza appellata fl-intier tagħha.

47. L-ispejjeż ta' dan l-appell għandhom jiġihallu mill-istess intervenut fil-kawża Benigno sive Benny Vella.

Mark Chetcuti
Prim Imħallef

Giannino Caruana Demajo
Imħallef

Anthony Ellul
Imħallef

Deputat Reġistratur
jb